

Santiago Carrillo (Gijón, Astúries, 1915) és història viva de l'estat espanyol. Secretari general del PCE del 1960 al 1982, és un republicà que defensa l'actual monarquia parlamentària espanyola. És, com no deixa de repetir, un autèntic "juancarlista".

“Plantejar avui la república seria deixar el rei en mans de la dreta”

Senyor Carrillo, el rei Joan Carles sempre us abraça ben efusivament, us té una estima especial.

—Ja em compromet això, ja! Us ho explique: nosaltres, el Partit Comunista històric, el 1942 ja sosteníem que el principal problema d'Espanya no era monarquia-república, sinó dictadura-democràcia. Hi tenia a veure el fet que, després de la guerra, l'esquerra espanyola era ben desfeta i que els partits republicans havien desaparegut. O ens incorporàvem al procés d'unificació europea que començava a gestar-se o quedàriem molt endarrerits, tornàriem a perdre el tren del desenvolupament. El 1956, de fet, el PCE proposà una “política de reconciliació dels espanyols”. Per tant, quan Franco nomena el príncep Joan Carles com el seu successor, som conscients que ens cal un acord amb els reformistes, amb l'oposició democràtica, a fi de tombar el règim. Aquest acord implicava acceptar Joan Carles com a rei, sí, però sota una monarquia parlamentària en què la sobirania residiria en el poble.

—Teníeu clar, doncs, que l'únic camí cap a la democràcia era la monarquia.

—El PSOE va fer una mena de vot particular, però la veritat és que els seus líders més destacats, començant per Felipe, avalaven la monarquia.

A l'inici nosaltres no ens refiàvem del rei, l'havia posat Franco, però de seguida ens va sorprendre: va acceptar la nostra exigència de monarquia parlamentària, que avui és del tot consolidada. Posteriorment hem comprovat, a les diverses crisis que ha patit el país, que el rei no és el rei tradicionalment enfeudat i escorat a la dreta, sinó que s'ha entès millor amb el PSOE que no amb el PP.

—El monarca agrada més a la gent d'esquerres que no a la de dreta, heu dit en alguna ocasió...

—Sens dubte!

—Hi ha més republicans al PP que no al PSOE, doncs?

—He, he, he... Estic convençut que Aznar s'haguera estimat més una república...

—...A la francesa.

—A la falangista, diria jo. Això a banda, és clar que la monarquia no és el sistema ideal, és un residu del passat com a forma d'estat, però en determinats països la monarquia ha acceptat el desenvolupament de la democràcia i de les llibertats. És això, el que passa a Espanya. Paral·lelament, veiem com algunes repúbliques —la de Bush, la de Berlusconi, la de Sarkozy— no són cap exemple per a les esquerres. Hi ha una dreta republicana que governa dictatorialment. Per tant, plantejar avui el tema de la república

significaria deixar el rei en mans de la dreta i afeblir l'esquerra encara més.

—O siga, que IU l'erra, quan presenta la república com a objectiu prioritari.

—Això és propi d'una força que se sap marginal, que no té prou pes polític i que així no fa sinó aïllar-se encara més. IU no ha estat mai la unitat de l'esquerra. Fou fruit de la crisi del PCE, del desig de concórrer amb una altra caràtula, com també de l'entesa amb grups estrafolaris: el Partit Humanista, el molt marginal PASOC de Pablo Castellanos, els monàrquics de Miralles... Més que una reunió de partits, doncs, ha estat una sopa de sigles. Avui IU és un grup petitíssim de quatre o cinc famílies que es disputen el repartiment del reduïdíssim espai de poder que encara mantenen. L'esquerra, en general, ha de basar el seu discurs en el combat del neoliberalisme, no en la dicotomia monarquia-república.

—El rei Joan Carles sempre us ha agraït el vostre posicionament durant la transició. Diu que, si haguéreu volgut posar-hi traves, aquesta hauria estat molt més complexa. Afirmar que sou “una persona excepcional”.

—No ho diu perquè Santiago Carrillo fera això o deixara de fer això altre, sinó perquè el Partit Comunista va tenir, en conjunt, una visió molt realista de la situació.

—Éreu una força important, aleshores. Amb bastants més militants que no el PSOE.

—I tant! A les acaballes del 1976 teníem 200.000 carnets. Abans de la convocatòria electoral del 1977 ja teníem enllestides les candidatures a totes les províncies, vam aconseguir quatre diputats per Madrid amb interventors a totes i cadascuna de les meses electorals...

—Temps era temps...

—Vam ser legalitzats després d'organitzar el soterrament dels advocats laboralistes d'Atocha, aquella manifestació multitudinària en què va quedar clar que el PCE no sols tenia influència, sinó també disciplina i solidesa. Si al PCE no haguérem tingut una visió real de les coses, de segur que tot plegat s'haguera complicat i molt. La ultradreta hauria gaudit d'un camp de maniobra molt més ample.

—Abans de la mort de Franco, però, manteníeu dubtes seriosos sobre la figura de l'aleshores príncep Joan Carles. Jurà els principis del Movimiento, representava la continuïtat... Pensàveu que la mort del dictador provocaria una revolta social arreu de l'estat?

—No, per bé que anys enrere jo havia proposat de fer una vaga pacífica nacional amb l'objectiu de canviar la dictadura. Cap règim feixista no havia donat pas a una democràcia sense patir abans una revolució violenta, i justament era això que volíem evitar. El 1947, dirigents socialistes

com Indalecio Prieto van intentar, d'esquena de tothom, restaurar la monarquia, una monarquia que haguera estat dictatorial. Al meu parer, doncs, calia que les masses populars participaren activament en el canvi, i per això vaig ser durament criticat al si del meu partit. En morir Franco, quan vaig sentir parlar Suárez, vaig percebre clarament que no feia servir el llenguatge falangista clàssic, sinó que el seu discurs era homologable al de qualsevol polític europeu de dreta. Aleshores em va quedar clar que aquesta gent també anhelava un canvi. No eren demòcrates de tota la vida, però necessitaven el canvi ni que fóra per sobreviure políticament. Fet i fet, les classes dominants volien accedir a Europa i no perdre un altre tren de desenvolupament.

—Continueu.

—El 1969 jo tinc el primer contacte amb una persona relacionada amb el règim, José María de Areilza [ex-ambaixador a l'Argentina, els EUA i França, ex-ministre d'Indús-

tria, ex-alcalde de Bilbao i aleshores secretari del consell privat de Joan de Borbó], i tot seguit parle amb gent com ara [Joaquín] Ruiz-Giménez [conseller nacional del Movimiento i fundador de *Cuadernos para el Diálogo*], amb el *Viejo Profesor* [Enrique] Tierno Galván, amb camarades de Catalunya... Jo detectava una evolució en elements concrets del règim, aleshores. El 1956, de fet, jo ja havia plantejat una política de reconciliació: aquell any hi havia hagut grans manifestacions d'estudiants a Madrid, que havien acabat amb enfrontaments amb la Falange. A la presó hi havia [Ramón] Tamames, [Enrique] Múgica, [Javier] Pradera, aquest escriptor que ara és de dreta...

—Fernando Sánchez Dragó?

—Sí, Sánchez Dragó. Tots ells membres del partit. També hi havia el pare d'Alberto Ruiz-Gallardón, [Dionisio] Ridruejo [poeta, director de propaganda del bàndol franquista i posterior revolucionari comunista]... Ruiz-Giménez aprovava la nostra idea

de fer un congrés de joves escriptors. És això el que em va fer pensar en una trobada entre els dissidents i l'oposició democràtica. Quan el 1974 fem la Junta Democràtica, busquem un cap i una mà que ens obri la porta i ens adrecem a un advocat molt conegut a Madrid. Aleshores contactem amb Joan de Borbó –no hi havia gaire més on escollir–, però fracassem de ple: estava molt manipulats pel seu entorn franquista. Més tard, llegint [Manuel] Díez-Alegria, que era el cap de l'estat major de Defensa, vam intentar de parlar amb ell –jo coneixia un germà seu, jesuïta–, però fou impossible. Arran d'allò vam adonar-nos que la mà ens l'estenia Franco, i era la del rei.

—**Joan Carles féu una passa en demanar-vos “confiança”, i la féu mitjançant Nicolaie Ceausescu.**

—Sí. Abans, el 1974, ja havia enviat a París Nicolás Franco Pascual de Pobil, nebot de Franco. Aquell dia em va quedar ultraclar que tot plegat se n'anava en orris, perquè ell volia saber quina opinió teníem al voltant d'un canvi democràtic. Quan ja havíem assolit un cert nivell de confiança, vaig explicar-li que al Partit Comunista Italià havia entrat un nebot de Mussolini!

—**El convidàveu a formar part del PCE...**

—Tant com això és clar que no, però volia deixar-li clar que no teníem cap hostilitat envers ell perquè fóra família del règim.

—**I què hi ha de l'episodi de Ceausescu?**

—El març del 1976, quan ja sóc a Madrid, l'ambaixador romanès em demana que torne a visitar Ceausescu a Bucarest. Allà, aquest em mostra una mena de carta diplomàtica en què el rei comentava de fer un canvi democràtic i que el PCE hi participaria, però matisa que encara calien dos anys per legalitzar-nos. Jo vaig negar-m'hi de ple, però: o jugàvem tots o no jugava ningú. Alhora, Areilza, que havia estat en contacte amb mi, m'assegurava que el rei entenia tots els meus desitjos, però ni això ni les gestions a través de Ceausescu no em donaven gaire confiança.

—**Res no us feia ser optimista.**

—Bé, una mica després, el setembre

“Joan Carles no és el rei tradicionalment enfeudat i escorat a la dreta”

del 1976, quan jo encara estava en la clandestinitat, Areilza va organitzar un sopar en un restaurant que tenia a Aravaca [Madrid]: hi convidà Felipe, Ruiz-Giménez, el *Viejo Profesor* i a mi. Aleshores Areilza ens va comentar que el rei estava disposat a legalitzar el PCE.

—**I més endavant teniu la famosa reunió amb Suárez, el febrer del 1977.**

—Sí, va durar sis hores, i en contra del que molta gent pensa, vaig eixir-ne sense cap compromís de part seua, encara que em feia l'efecte que la legalització era a tocar. Vam parlar de com havia de ser el nou sistema, de la necessitat d'un pacte polític, econòmic i social... Vaig comprovar que Suárez tenia una visió democràtica del canvi, i vaig convèncer-lo que no batallàriem per la república. Vaig dir-li que nosaltres no acataríem una monarquia com les anteriors, que no respectara la sobirania popular... Aquella conversa sí que fou del tot decisiva.

—**Joan Carles ja havia esquivat l'ordre successori, ja s'havia exclòs el pare. Hauríeu confiat més en el pare que no en el fill?**

—Jo en el pare no hi confiava gens. Per a mi, Joan de Borbó ha estat el zero a l'esquerra més il·lustre d'aquest país. Franco el manipulava tant com volia, era un autèntic babau. No vaig anar al seu soterrament, no teníem cap confiança. Certament, tampoc no la tenia amb Joan Carles, a qui jo anomenava “Juan Carlos el Breve”. No n'hem parlat mai, però ell ho sap de sobres: no confiava en ell, en absolut. Jo, en tot cas, li ho vaig dir de bon començament: “Us respectarem tant com vós respecteu la constitució. No som monàrquics, però us respectem com a conciutadans d'una gran nació política.”

—**Què hauria passat si no hague-**

ren assassinat Luis Carrero Blanco?

—Hi ha tot d'opinions sobre això: que aplanà el camí, per exemple. Malgrat tot, em fa l'efecte que la cosa no haguera diferit gaire. Carrero Blanco no era un cabdill militar, sinó un buròcrata, no tenia el suport de l'exèrcit ni la personalitat de Franco. A la pel·lícula *Operación Ogro* [Gillo Pontecorvo, Itàlia, 1980] queda clar que algú va contribuir-hi. Si no, no s'entén que no ho evitara la policia franquista. El dia de la mort de Carrero jo era a París i vaig rebre una telefonada des de Madrid en què un personatge molt estrany, amb fama d'agent de la CIA i conegut com “El Canadiense”, em deia que als del procés 1001 no els passaria res [al final, tota la cúpula de CCOO seria empresonada], que no hi hauria una nit de Sant Bartomeu. Era la primera vegada que em trucaven des d'Espanya parlant en nom de l'exèrcit. Venia a dir-me que sabia que el PCE no estava al darrere del fet.

—**I el 23-F? Per què el silenci de més de sis hores entre el colp i la declaració del rei?**

—El 23-F hi va haver complots diversos. En certa manera és una intriga política iniciada per Rafael Ansón com a director de l'agència EFE. En una de les reunions en què convidava polítics –com ara Múgica i Tamames–, va mirar de persuadir-los que el govern de Suárez era molt feble i que calia un govern de concentració presidit pel general [Alfonso] Armada. Crec que el rei hauria saludat un govern d'aquesta mena si haguera arribat per via parlamentària. Fins i tot tinc la impressió que Armada havia convençut el rei que hi havia un complot militar i que ell podia desactivar-lo i transformar-lo en aquest nou executiu. Els comunistes ja havíem plantejat un govern de concentració UCD-PSOE amb suports parlamentaris del PCE, havíem fet una campanya en aquest sentit.

—**El govern de concentració agrada al rei, per tant.**

—Sí. El rei i alguns socialistes hi veien la solució perfecta. Al PCE, Tamames també estava en aquesta línia, i vaig haver de desautoritzar-lo en dues ocasions. Després vaig saber que

el seu nom figurava a la travessa del govern en qüestió. A la jugada també hi havia Tarradellas, que dies abans havia fet un discurs en què parlava de la necessitat d'un "cop de timó". Volien provocar el canvi per la via parlamentària, però Armada tenia dues baralles a la mà: l'altra, òbviament, era el colp militar. Crec que el rei no estava per aquest segon escenari i que Armada el va enganyar. El 24 de febrer, en eixir del Congrés, Suárez va a palau i de camí es creua amb Armada —a qui sempre havia considerat un conspirador—; quan parla amb el rei, Suárez li diu que s'havia equivocat, que pensava que Armada estava al darrere de tot plegat. El rei li va respondre que no, que no s'havia equivocat. Estic convençut —fins on puc estar convençut en aquestes qüestions— que Armada va enganyar el rei i que aquest no estava al darrere del colp militar. Certament, el discurs del rei s'emet quan Armada ja ha fracassat en el seu intent d'accedir a l'hemicicle, quan Tejero li ho ha impedit. Van enregistrar el discurs del rei abans, però el fet és que no el van emetre fins que Armada va fracassar. Hi han donat un miler d'explicacions, però jo crec que en el fons el rei i alguns generals dels que hi havia a l'hotel Palace, fins i tot el cap de l'estat major, van pensar d'assaltar el Congrés.

—**I per què no ho van fer?**

—Volien saber si Armada solucionaria la situació. Realment, aquells guàrdies civils eren uns ineptes, i el tinent coronel Tejero, un boig.

—**Vós no vau ajupir-vos a l'escó, però.**

—No. Per una qüestió de reflexos, purament.

—**Vau ser l'únic que no ho va fer, amb Suárez i el ministre —militar— Manuel Gutiérrez Mellado.**

—En veure entrar Tejero, vaig perdre tota il·lusió. Vaig pensar: "Si aquest tipus guanya, estàs acabat! Com a mínim, que no es burlen de tu, aquests cabrons! No facis el ridícul", tot açò en mil·lèsimes de segon. Va llançar-se a terra, però, gent de valor sobradament conegut: al costat meu hi havia Simón Sánchez Montero, Horacio Fernández Iguanzo, Gregorio López Raimundo... Gent que havia es-

Santiago Carrillo ha manifestat en repetides ocasions la seva admiració i el seu respecte per Joan Carles I de Borbó.

tat a la presó, que havia patit tortures i que tenia molt de valor. El reflex, quan sents els trets, és llançar-te a terra, però jo vaig tenir la lucidesa que això només m'estalviava mitja horeta o una horeta de vida. No, jo no podia llançar-me a terra.

—**Dels cinc presidents democràtics espanyols, amb qui ha tingut més bona relació el rei Joan Carles?**

—Al principi Suárez era un home del rei. En ser escollit pel poble va

passar a actuar de manera independent, va mirar de col·locar el rei al seu lloc... I el rei va acabar desitjant que marxara. Amb Felipe va tenir una molt bona relació durant tot el temps, i crec que no es duu malament amb Zapatero. En canvi, amb Aznar no va dur-se gens bé.

—**És curiós.**

—Gens bé. I Aznar amb el rei, tampoc.

—**N'hi ha que retreuen al monarca que no haja intercedit en qüestions com la guerra de l'Iraq.**

—Mireu, Juan Carlos Rodríguez Ibarra, l'ex-president extremeny, demanava constantment que el rei intervinguera en determinades qüestions. Un dia li vaig preguntar si volia un nou Alfons XIII. "Si el rei s'acostuma a intervenir, tindrem un altre Alfons XIII", li vaig dir, i em va fer cas. Si a un Borbó l'animes a intervenir, ho fa, i ho fa com allò que és... Cal aconseguir que no ho faci. Són el govern i el parlament, que han de decidir les coses.

"Si el rei actuara fora de les seues atribucions, hi hauria una reacció popular. Aquest país no és monàrquic"

—Com perceben els joves la monarquia? L'han assumida plenament? En desconfien?

—Un jove d'esquerres que s'interessa veritablement per la política contempla avui la monarquia com una situació real i no se'n preocupa gaire. Hi ha grupuscles que fan servir la monarquia pensant que això els pot aportar un capital polític que al meu parer no existeix. Si el rei actuara fora de les seues atribucions, sí que hi hauria una reacció popular, perquè aquest país no és monàrquic, i el rei ho sap. N'està convençut. Ell sap que la monarquia ha de cenyir-se al seu paper. L'endemà que la monarquia se n'excedís, es plantejaria el debat monarquia-república. Debatre-ho avui, però, és afegir complicacions a una situació que per a l'esquerra ja és prou complicada. L'esquerra està força desmantellada davant el neoliberalisme i no es recompondrà amb aquest tema.

—Les declaracions de la reina Sofia al llibre de Pilar Urbano no ajuden a crear aquest clima de calma de què parlem.

—Ho he dit en alguna ocasió: no entenc que la casa reial deixara que es publicara aquest llibre. Pilar Urbano és amiga meua, però el seu llibre és un colp a la monarquia.

—Quina opinió teniu del príncep hereu, Felip de Borbó?

—No en tinc cap, no el conec. Vam coincidir en unes conferències organitzades per la Universitat Autònoma de Madrid sobre líders polítics de la transició, vam dinar a la mateixa taula, però... Era molt discret.

—No parlava.

—Era tot el contrari que son pare, que parla per les butxaques. No tinc cap opinió formada sobre el príncep.

—La monarquia durarà prou perquè mane algun nét o néta del rei Joan Carles?

—No ho sé, no ho sé... No vull fer de profeta. És un tema molt difícil de pronosticar, depèn del comportament dels uns i dels altres i de l'evolució del món. Pense que el món camina cap a una mena de república universal. No puc aventurar-me, seria molt subjectiu.

Victor Maceda

“És un home de dretes de tota la vida i un fester de primera, res més!”

El senador Iñaki Anasagasti acaba de publicar ‘Una monarquía protegida por la censura’ (Akal), on parla sense embuts dels Borbó. Portaveu del PNB al Congrés del 1986 al 2004, Anasagasti va abandonar el seu respecte institucional a la monarquia amb motiu de la guerra de l'Iraq.